

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ
В ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕПОРЪКА (ЕС) 2021/1004 НА
СЪВЕТА ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ЕВРОПЕЙСКА ГАРАНЦИЯ
ЗА ДЕТЕТО
(2030)

I. Въведение и национален контекст

Планът структурира мерките на национално ниво за изпълнение на Препоръката на Съвета от 14 юни 2021 г. за създаване на Европейската гаранция за детето¹, чиято основна цел е предотвратяване на социалното изключване посредством гарантиране на достъпа на децата в нужда² до ключови услуги като предучилищна подготовка и грижи в ранна детска възраст, образование (включително училищни дейности), здравеопазване, хранене и жилищно настаняване. Планът обхваща тези основни политически направления, както и идентифицираните в Препоръката основни целеви групи деца, изложени на риск от бедност и социално изключване – бездомните деца или децата, живеещи в изключително лоши жилищни условия, децата с увреждания, децата с проблеми с психичното здраве, децата с мигрантски произход, децата с малцинствен расов или етнически произход (особено роми), децата, които се намират в алтернативна (особено институционална) грижа и децата в несигурна семейна среда.

В съответствие с целите и направленията на Гаранцията този план за действие обединява широк спектър от мерки на национално, регионално и местно ниво в обхвата на различните секторни политики – образование, здравеопазване, социални услуги, жилищно настаняване и други. Той обхваща водещите мерки и интервенции до 2030 г. за намаляване на бедността сред децата в България и насърчаване на тяхното социално включване.

Основна нормативна и стратегическа рамка

България има добре развита законодателна и стратегическа рамка, политики и мерки, ориентирани към нуждите на децата и техните семейства. Осигуреният достъп до безплатни здравни грижи за децата, политиките за защита на майчинството и платеният отпуск за оглеждане на дете, развитата система за предучилищно образование и за закрила на детето са сред най-значимите достижения. От 1 април 2022 г. родителите не заплащат такса и за ползването на детски градини и ясли, както и такса за храненето в задължителното предучилищно образование. С оглед комплексния характер на детската бедност и социално изключване са предприети и редица стъпки за прилагането на междусекторен и холистичен подход в областта на закрилата и благосъстоянието на децата. В този контекст през последните години усилията приоритетно са насочени към взаимосвързаност на мерките, осигуряване на комплексна грижа и закрила на децата и подобряване на междусекторната координация на всички нива.

България е тясно ангажирана с европейските стратегически приоритети и цели в областта на политиките за децата и семействата. Отчитайки значимостта на тези политики, страната ни е определила амбициозна цел за намаляване на броя на децата под 18 години в риск от бедност или социално изключване със 196 750 лица в изпълнение на Плана за действие за прилагане на Европейския стълб на социалните права и в съответствие с европейската цел за намаляване на бедността до 2030 г. Специфичната подцел отчита сериозните предизвикателства, свързани с високото равнище на детска бедност или социално изключване в България. За нейното постигане ще допринесат и мерките и дейностите, заложи в този план. Целта за намаляване на

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A32021H1004>

² Децата в нужда съгласно Препоръката на Съвета са „лица на възраст под 18 години, които са изложени на риск от бедност или социално изключване“.

бедността и социалното изключване сред децата представлява 25% от общата национална цел за намаляване на броя на лицата в риск от бедност или социално изключване със 787 000 души, която следва да бъде постигната до 2030 г.

Националната правна рамка в сферата на подкрепата за децата и семействата се определя от редица законови и подзаконови актове, попадащи в обхвата на различни секторни политики – закрила на детето, образование, здравеопазване, финансова подкрепа за семействата с деца, жилищно настаняване и др. Разбирането, че семейството е най-добрата среда за отглеждането и развитието на всяко дете е в основата на цялото законодателство в областта на закрилата на детето. На този принцип е подчинена и философията на Закона за закрила на детето, който е основният специализиран закон, регламентиращ държавната политика спрямо децата в риск. Осигуряването на достъп до качествено образование е ключова политика и инструмент в контекста на насърчаването на детското благосъстояние. Със Закона за предучилищното и училищното образование, който е основният нормативен акт, отразяващ образователната политика на държавата, образованието е изведено като водещ национален приоритет, а децата и учениците са поставени в центъра на образователния процес. Въпросите, свързани с детското и майчиното здраве, също са законодателно уредени, като Законът за здравето задава общата рамка за правата на децата като пациенти и осигуряването на здравна грижа за тях. Той регламентира правото им на пълна и безплатна медицинска помощ до 18-годишна възраст, както и неограничения им достъп до здравни услуги.

Децата и техните семейства имат също достъп до различни форми на финансова подкрепа чрез специалното законодателство в тази област. Предоставянето на финансова подкрепа по реда на Закона за семейни помощи за деца (ЗСПД) е важна част от подкрепата за децата и семействата в България. Семейните помощи за деца имат за цел да подпомогнат семействата при отглеждането на децата в семейна среда, като същевременно се насърчава тяхното предучилищно и училищно образование, достъпа до здравни грижи и др. Освен по ЗСПД, финансова подкрепа се предоставя и по Закона за социално подпомагане, който е общ закон, уреждащ социалното подпомагане, на което имат право нуждаещите се лица, включително семействата с деца. Материята в сферата на социалните услуги е изчерпателно уредена в Закона за социалните услуги (ЗСУ). Законът регламентира правото на децата да ползват социални услуги, които са изцяло безплатни за тях. Съгласно закона не се заплаща от родителите и семействата ползването на финансирани от държавния бюджет социални услуги за подкрепа за формиране на родителски умения, консултиране и подкрепа на родители по въпросите на ранното детско развитие и отглеждането на деца, превенция на изоставянето на деца и подкрепа на родители за реинтеграция, ранна интервенция на уврежданията за деца и др. Също така, важен акцент в ЗСУ е поставен върху интегрираните услуги и интегрираното предоставяне на подкрепа. Съществен елемент на подкрепата за семействата с деца са и политиките, регулиращи баланса между професионалния и семейния живот, които също са законодателно регламентирани в Кодекса на труда и Семейния кодекс.

В унисон със законодателните мерки и инициативи политиките за децата и семействата са във фокуса на редица стратегически документи, някои от които са насочени и към тази целева група. Специален акцент върху намаляването на бедността сред децата като уязвима група и подкрепата за децата и семействата е поставен в Националната стратегия за намаляване на бедността и насърчаване на социалното включване 2030. Една от нейните специфични цели е насочена именно към ограничаване на предаването на бедността и социалното изключване между поколенията. В Стратегията са планирани мерки в областта на различните секторни

политики – насърчаване на заетостта на родителите, съвместяване на професионалния и семейния живот (включително чрез гъвкави режими на работа), разширяване на мрежата от услуги за ранно детско развитие, осигуряване на достъп до здравни грижи, повишаване на качеството и ефективността на мрежата от социални услуги за подкрепа на децата и техните семейства, финансова и материална подкрепа на семействата с деца и др. За изпълнение на Националната стратегия се разработват и приемат двугодишни планове за действие, които включват конкретни мерки и дейности, индикатори, отговорни институции, източници и размер на финансиране и др.

Детската бедност е много значим и комплексен проблем, който увеличава уязвимостта на децата и сериозно нарушава техните права. Децата, които растат в условия на бедност и социално изключване, са изправени пред редица бариери при реализирането на правото им на образование, здравеопазване, подходящо жилище и други. Животът в бедност и ограничените възможности в детството се отразяват на живота на детето като възрастен. Поради това и за да се гарантира по-равнопоставено бъдеще на децата е необходимо прекъсване на порочния кръг на предаване на бедността и неравностойното положение от поколение на поколение, така че всички деца да живеят пълноценно. Осигуряването на достъп до основни услуги в сферата на здравеопазването, образованието, подкрепата на родителите и други, както и на възможности за пълноценно всекидневие, отдих и свободно време на детето (чрез игри, спорт и културни дейности), подкрепя развитието и осигурява благосъстоянието на всяко дете.

С оглед комплексния и многостранен характер на детската бедност, мерки и дейности за нейното преодоляване са заложили и в редица други секторни стратегии, програми и документи, засягащи въпроси в областта на пазара на труда и подкрепата на доходите, съвместяването на професионалния и семейния живот, образованието, ранното детско развитие, здравеопазването, жилищното настаняване и др.

Данни относно бедността и социалното изключване сред децата

По данни на Националния статистически институт (НСИ) към 31 декември 2021 г. броят на лицата под 18 години в България е 1 188 803 (17,4% от общото население). България е сред държавите, в които делът на децата в риск от бедност или социално изключване е значително по-висок от средния за Европейския съюз (ЕС)-27 – 33% или около 400 хил. през 2021 г. спрямо 23,8% за ЕС (през 2020 г.). Техният дял е по-висок и спрямо общия дял на населението в риск от бедност или социално изключване в страната – 31,7% (2 194 млн. лица).

Факторите, пораждащи бедност сред децата, са много и от различно естество – нисък образователен статус и безработица на родителите, ниски доходи, състав на домакинството и т.н. През 2021 г. седем от десет деца (73,2%), чиито родители са с начално или без образование, живеят в бедност. Приблизително 12 пъти по-малко, или 5,9% са децата, чиито родители са с висше образование, живеещи в риск от бедност. През 2021 г. делът на децата, живеещи с тежки материални и социални лишения, е 20,0% (лишения 7 от 13 показателя). Рискът от бедност и материални лишения за децата се определя и се влияе и от тяхната етническа принадлежност. По данни на НСИ през 2021 г. относителният дял на децата с материални лишения (лишени от поне един от 13 показателя) е, както следва: 26,3% от българската етническа група, 31,8% от турската етническа група, 90,3% от ромската етническа група и 45% от друг етнос. Данните по основните индикатори за бедност и социално изключване, както и цялостният анализ по пилотния проект във връзка с прилагането на Гаранцията за детето в България открояват като особено уязвими групи деца тези, които живеят в

семейства с ниски доходи, в многодетни семейства, децата, отглеждани от самотни родители, децата с увреждания, децата от ромски произход и др.

Регионалният поглед към бедността разкрива съществени различия, като областите с по-добри икономически показатели (заетост и доходи) обикновено се характеризират с по-ниски нива на доходно неравенство или на относителната бедност, включително сред децата. По данни на НСИ през 2021 г. рискът от бедност или социално изключване сред децата е най-нисък в Северен централен и Североизточен район (27,1%), следвани от Югозападния район (30,4%). Значително по-високи нива на бедност са отчетени в Северозападния район (43,4%), който се характеризира със сериозно изоставане спрямо останалите райони в страната в почти всички наблюдавани области на социално-икономическото развитие и Югоизточния район (42,7%). От тези два района през 2021 г. са и областите с най-висока детска смъртност – областите Сливен (14,8‰) и Видин (13,3‰) при среден коефициент на детската смъртност за страната от 5.6‰.

Кризата, свързана с разпространението на COVID-19, засегна в особена степен хората, които вече са изложени на най-голям риск от бедност и социално изключване и живеят в по-сериозни материални лишения. В този контекст редица семейства в България бяха изправени пред проблеми от различно естество, свързани с финансови затруднения, задълбочаване на образователното неравенство, ограничения достъп до здравни грижи, влошаване на психичното здраве на децата и младежите и др.

Здравната криза беше последвана от военния конфликт в Украйна, в резултат от който се задълбочиха съществуващите вече социални и икономически предизвикателства. Рязкото повишаване на цените на енергията и храните има особено тежко въздействие върху уязвимите домакинства и семейства с деца, изправяйки ги пред сериозни лишения и затруднен достъп до базисни услуги. Изключително тревожно е, че военният конфликт засяга по безпрецедентен начин децата и техните права. Особено уязвими сред тях са непридружените деца, които имат нужда от допълнителна интегрирана подкрепа, тъй като съществува по-голям риск да станат жертва на трафик и експлоатация.

Пилотен проект във връзка с прилагането на Гаранцията за детето

България е една от седемте държави членки на ЕС, в които се изпълняват пилотни проекти във връзка с прилагането на Гаранцията за детето. Пилотният проект се реализира в партньорство с УНИЦЕФ България и е насочен към децата с увреждания и затруднения в развитието и към децата от семейства в уязвимо положение. Резултатите от неговото изпълнение имат важен принос за разработването на плана за действие, идентифицирането на основните целеви групи и формулирането на конкретни мерки за подкрепа на децата в неравностойно положение. Основната му цел е да разшири достъпа и да подобри качеството на 4 вида услуги – патронажна грижа за семейства с малки деца, ранна интервенция за деца с увреждания и затруднения в развитието, качествено приобщаващо предучилищно образование и услуги за превенция и подкрепа, насочени към децата и семействата. Дейностите по проекта се изпълняват в 10 общини на територията на три области в страната.

В рамките на проекта е разработен доклад „Не/равно детство – Цялостен анализ на текущото състояние и измерения на детската бедност и социалното изключване в България, както и на политиките, програмите, услугите, бюджетите и механизмите за справяне с тях“³. Целта на анализа е да допринесе за цялостното разбиране на детската

³ УНИЦЕФ, Не/равно детство: Цялостен анализ на детската бедност и социално изключване в България, 2022 г.

бедност и социално изключване, факторите, които ги обуславят, както и да подкрепи процеса на планиране, изпълнение и мониторинг на политиките за насърчаване на благосъстоянието на децата в България. В доклада са формулирани препоръки в различните области на Гаранцията, които подкрепиха процеса на разработване на плана за действие, включително идентифицирането на основните целеви групи, както и планирането на мерките.

В цялостния анализ са идентифицирани и основните бариери, пред които са изправени децата от уязвими групи по отношение на достъпа им до ключови услуги. Един от основните изводи е, че голяма част от бариерите в отделните области пред различните групи деца се припокриват. Финансовите затруднения са изведени като съществен фактор по отношение на достъпа до образование, здравеопазване, здравословно хранене, жилищно настаняване. Други значими фактори са неравномерното териториално разпределение на услугите, липсата или ограниченият достъп до мобилни услуги, подготовката на специалистите за работа с децата и родителите, стигматизацията и дискриминационните практики, необходимостта от подобряване на междусекторното сътрудничество, което има ключова роля при предоставянето на комплексна и интегрирана подкрепа. В областта на образованието и грижите в ранна детска възраст като водещи предизвикателства са изведени недостатъчният капацитет на съществуващата мрежа от детски ясли и градини, както и неравномерното им разпределение на територията на страната, липсата на разнообразие от форми и услуги за ранно детско учене и развитие, необходимостта от повишаване на квалификацията и уменията на работещите в тази сфера. Установена е висока значимост на езиковите и културните бариери по отношение на достъпа до образование, особено за децата от ромски произход. Като основна бариера в сферата на здравеопазването е идентифицирано неравномерното териториално разпределение на здравните услуги и специалисти. В областта на жилищното настаняване основните бариери са свързани с липсата на жилищна политика и специфични мерки, насочени към семействата с деца. Като сериозно предизвикателство са открити неангажираността, неосведомеността или negliжирането на децата от страна на някои родители. В тази връзка, от съществено значение е повишаването на осведомеността и чувствителността сред родителите за важността на предоставяните услуги и програми и подкрепата на родителите и тяхното овластяване.

II. Основни целеви групи

Идентифицирането на специфичните групи в повишен риск от бедност или социално изключване и определянето на факторите и причините, обуславящи тази уязвимост, са от решаващо значение за планирането и формулирането на адекватни и целенасочени мерки за подкрепа на децата в неравностойно положение. С оглед факторите, обуславящи бедност и различните рискове, пред които са изправени, децата от отделните целеви групи се припокриват до голяма степен и много често попадат в повече от една от тях. Значение има и регионалното измерение на бедността и съществуващите в това отношение териториални различия. Тези фактори открояват децата, живеещи в отдалечени и изолирани райони като особено уязвима група, които традиционно са изложени на непропорционално висок риск от бедност или социално изключване и имат ограничен достъп до основни услуги. Така например, достъпът на децата, живеещи в отдалечени или слабо населени райони, до обучение в онлайн среда и цифрови устройства бе особено възпрепятстван в контекста на кризата, свързана с разпространението на COVID-19.

В съответствие с Препоръката на Съвета за създаване на Европейската гаранция за детето и на база констатациите и изводите, съдържащи се в доклада „Не/равно детство – Цялостен анализ на текущото състояние и измерения на детската бедност и социалното изключване в България, както и на политиките, програмите, услугите, бюджетите и механизмите за справяне с тях“, планът за действие е насочен приоритетно към следните целеви групи деца:

- **Бездомни деца или деца, живеещи в изключително лоши жилищни условия**

Бездомните деца и децата, живеещи в лоши жилищни условия, се открояват като една от най-уязвимите групи в обществото. Липсата на дом и лошите жилищни условия като жилищна пренаселеност, липса на вода, електричество, отопление, липса на постоянно или собствено жилище, затруднения при изплащане на наем или битови сметки, поставят децата в крайно рискови ситуации. Най-уязвими в това отношение са децата в бедни семейства, деца, отглеждани от самотни родители, деца от ромски или с мигрантски произход. Сериозен проблем при анализа на тази целева група е липсата на официална детайлна статистика за профила, характеристиките и броя на бездомните деца и тези, живеещи в изключително лоши и неприемливи жилищни условия.

Бездомността е свързана и с временно пребиваване в услуги, предоставящи временно настаняване и закрила, като центрове за временно настаняване на мигранти и бежанци, подслони, включително и в случаи на домашно насилие и др. В тази група се включват и деца, които са избягали от домовете си, напуснали са специални училища с наложени възпитателни мерки (възпитателно училище интернат или социално-педагогически интернат) или заведения за принудително лечение, както и деца, живеещи на улицата със семействата си. Освен от органите за закрила на детето, децата в ситуация на временна бездомност попадат в група, проследявана и от Централната комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните (ЦКБППМН) и са класифицирани като „безнадзорни деца“. Съгласно данни на ЦКБППМН в домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни – деца „без установена самоличност и местоживееене, заловени в скитничество, просия, проституция и злоупотреба с наркотици и упойващи вещества, самоволно напуснали специални училища с наложени възпитателни мерки и принудително лечение, извършили престъпления или противообществени прояви и в състояние на безнадзорност“, за 2021 г. са пребивавали общо 652 деца.

- **Деца с увреждания и деца с проблеми с психичното здраве**

Децата с увреждания са специфична уязвима група. При тях е налице повишен риск от раздяла от биологичните им семейства, по-голяма вероятност да бъдат настанени в резидентна грижа, или да останат извън обхвата на предучилищното или училищното образование. Стигматизацията и дискриминацията при достъпа на деца с увреждания или със специални образователни потребности до общообразователната система са също сред предизвикателствата, пред които са изправени децата от тази целева група. Сериозен фактор, възпрепятстващ достъпа на децата с увреждания до образование, са и високият брой на децата в групите в детските градини и липсата на достъпна архитектурна среда. Високият процент на семействата с деца с увреждания, в които единият от родителите не е включен в пазара на труда, допълнително дава негативно отражение върху качеството на живот и достъпа до услуги. Изводите, направени в цялостния анализ по пилотния проект, открояват като особено уязвими

тези деца, при които освен увреждания има натрупване и на фактори като дискриминация по малцинствен етнически признак, пол, мигрантски произход и др. Предвид това, от съществено значение е гарантирането на достъпа и пълноценното участие в качествени форми на ранно образование и грижа на децата с увреждания и децата със затруднения в развитието, с фокус върху наблюдението на детското развитие и ранното установяване на затруднения в развитието и услугите за ранна интервенция.

По данни на Агенцията за хората с увреждания (АХУ) към м. юли 2022 г. броят на официално регистрираните деца с трайни увреждания в България е 28 080. В цялостния анализ като най-чести причини за освидетелстване на деца с увреждания през 2020 г. са изведени: психичните и поведенческите разстройства (22,7%), болестите на дихателната система (19,4%), вродените аномалии (17,9%) и на нервната система (12%). Това съотношение между групите се запазва през годините.

В България липсва цялостна система за събиране на статистическа информация по региони и тип на психичните заболявания сред децата. Съгласно данните за България от глобалния доклад на УНИЦЕФ „Положението на децата в света 2021 г.“ приблизително 11,2% от децата на възраст 10-19 години (73 808 деца) имат някакъв вид разстройство на психичното здраве. В проучване на самоотчетеното психично здраве сред 6 245 деца на възраст между 6 и 12 години 27,9% от децата съобщават за поне един проблем. В цялостния анализ на ситуацията по отношение на детската бедност се посочва, че стигмата, свързана с психичното здраве, е една от основните бариери децата и младежите да получат професионална помощ. В допитване, проведено в U-Report Bulgaria през 2020 г., 63% от отговорилите тийнейджъри посочват, че причината да не търсят помощ е тревожност или срам, а 17% посочват незнание къде да търсят помощ.

- **Децата бежанци и мигранти, с фокус върху непридружените деца или с малцинствен етнически произход**

Децата с мигрантски произход са изложени на по-висок риск от бедност, лоши жилищни условия, насилие, трафик или експлоатация. Голяма част от тях са непридружени, което означава, че пътуват без семействата си или отговорен възрастен. По данни на НСИ през 2021 г. в България са заселени 3 112 деца на възраст 0-17 години от страни извън ЕС и 2 284 – от страни от ЕС.

През първата половина на 2022 г. в Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет (ДАБ при МС) са регистрирани 8 840 лица, търсещи международна закрила, което представлява около 80% от общия брой лица, търсещи международна закрила за 2021 г. – 10 999. През 2022 г. потърсилите международна закрила деца в Република България са 2 504. През 2021 г. общият брой на потърсилите международна закрила деца е 3 733. Ако тенденцията на търсещи закрила деца се запази в края на 2022 г., се прогнозира 20-30% увеличение спрямо предходната година. За първите шест месеца на 2022 г. непридружените деца, потърсили международна закрила към 30.06.2022 г., са 1 514, като не се наблюдава увеличение на броя на непридружените деца, търсещи международна закрила в сравнение с 2021 г. Както през 2021 г., така и през първата половина на 2022 г. най-голям брой непридружени деца са от Афганистан – 75% от всички непридружени деца, подали молби, следвани от Сирия – около 20% и от други страни на произход – около 5%. Съобразно заявената възраст, 826 непридружени деца са на възраст 16-17 години, 560 – на възраст 14-15 години и 128 – под 14 години.

За учебната 2021-2022 година със съдействието на ДАБ при МС общо 119 деца са записани в българската образователна система, а за първите шест месеца на годината записаните деца са 10. Предизвикателство продължава да бъде включването в образователната система на непридружените малолетни и непълнолетни в задължителна училищна възраст, които съставляват 87%, или 1 323 деца в тази възрастова група. Голяма част от тях са неграмотни на собствения си език, нямат интерес към обучение и желание за установяване в страната и са за кратко време в териториалните поделения на ДАБ.

Актуалната ситуация, свързана със задълбочаващата се криза в Украйна и протичащите миграционни процеси в резултат на военния конфликт, доведоха до увеличаване на броя на лицата, търсещи закрила в България. Сред тях има и много родители с деца. Съгласно данни на ДАБ, към 30.06.2022 г. броят на търсещите международна закрила лица от Украйна е 1 287, от тях 525 са деца. Към 09.08.2022 г. временна закрила са потърсили 47 890 деца, от които 516 са непридружени. Приоритет в контекста на създалата се международна ситуация е осигуряването на навременна и целенасочена подкрепа и закрила за децата от военния конфликт в Украйна, които могат да бъдат и непридружени деца.

За подобряване на междуинституционалното сътрудничество по отношение осигуряването на закрила на непридружените деца, които са особено уязвими, през м. април 2022 г. е утвърден Координационен механизъм за взаимодействие между институциите и организациите при случаи на непридружени деца или разделени от семействата си деца чужденци, намиращи се на територията на Република България, включително децата, търсещи и/или получили международна или временна закрила. Основната му цел е да осигури ефективна координация и съгласуваност при изпълнението на конкретните задължения на всички ангажирани страни, с оглед гарантиране спазването на правата на децата.

Децата с малцинствен етнически произход са друга специфична уязвима група, предвид въздействието на редица фактори – лоши жилищни и битови условия, пренаселеност на жилищата, ограничен достъп на домакинства от ромски произход до основни услуги, санитарна и хигиенна инфраструктура, до здравеопазване и други услуги. Образователният статус на децата от ромски произход в България като цяло е значително по-нисък от средното равнище за страната, като процентът на преждевременно напускане на училище при тях е особено висок. Кризата, породена от COVID-19, задълбочи тези проблеми и открий нови такива, като ограниченият достъп до дигитални устройства и значителни пропуски в образованието на родителите, които не могат да подкрепят децата си в онлайн обучението.

- **Деца, за които се полагат алтернативни грижи извън семейството, особено настанените в социални услуги за резидентна грижа, включително и децата и младежите, които напускат алтернативна грижа**

По смисъла на националното законодателство в областта на закрилата на детето децата, настанени извън семейството, са деца в риск. Обикновено тези деца са останали без грижата на своите родители, за тях съществува опасност от увреждане на физическото, психическото, нравственото, интелектуалното или социалното развитие, риск от злоупотреба, насилие, експлоатация или всякакво друго нехуманно или унижително отношение. Децата, настанени в услуги за резидентна грижа, са особено уязвими. Наличието на увреждане, преживяна криза или друго травматично събитие допълнително увеличават тази уязвимост. За уязвимостта на тези деца допринасят и

различни други предизвикателства и бариери като затруднен достъп до подходящо здравеопазване и грижи, качествено образование и др. Тъй като децата, настанени в услуги за резидентна грижа, не се отглеждат в семейна среда, понякога това е предпоставка, която затруднява предоставянето на индивидуална грижа и внимание в съответствие с техните потребности.

Реформата на грижата за деца постигна съществени резултати, един от най-важните от които е превесът на грижата в семейна среда. Данните за децата в публична грижа показват, че в сравнение с 2010 г. много по-висок е дялът на тези, които се отглеждат в семейства на роднини или близки и в приемни семейства (66%), в сравнение с броя на децата в резидентна грижа (34%). Към м. май 2022 г. в семейства на роднини или близки са настанени 4 188 деца; децата, настанени в приемни семейства са 1 714, а децата/младежите, настанени в Центрове за настаняване от семеен тип, са 2 779. За сравнение, около 80% от децата в публична грижа през 2010 г. са ползвали резидентните услуги (7 587 деца). Всички специализирани институции за деца бяха закрити. Към 31.07.2022 г. функционират само 4 дома за медико-социални грижи за деца, в които са настанени 205 деца и които се управляват от Министерството на здравеопазването и които също ще бъдат закрити до края на 2022 г.

Въпреки положителните резултати от процеса на деинституционализация на грижата за деца и предприеманите мерки за подкрепа на децата и семействата, все още деца се настаняват извън семейството. В тази връзка, на първо място е необходимо да се подобрят мерките за превенция на рисковете, в т.ч. на риска от разделяне на детето от семейството и настаняването му извън семейството чрез оказване на целенасочена, ефективна и навременна подкрепа за децата и семействата още на най-ранен етап. Оказването на комплексна и интегрирана подкрепа за децата и семействата при осъществяване на мерките за реинтеграция чрез връщането на детето в биологичното семейство или осиновяване също е от значение. От друга страна, за децата в публична грижа, особено за децата, настанени в услуги за резидентна грижа и в приемни семейства, е важна промяната на обществените нагласи и преодоляването на стигмата, че това са „различни“ деца.

Децата и младежите, които напускат системата за публична грижа, също се нуждаят от допълнителна комплексна и интегрирана подкрепа за социално включване при подготовката им за преминаване към самостоятелен и независим живот. Специален акцент следва да се постави и върху насърчаването на младежката заетост, осигуряване на устойчиви решения за трайно жилищно настаняване на младежите от уязвими групи и други.

- **Децата от семейства с ниски доходи**

Децата от семейства с ниски доходи са изправени пред различни рискове, произтичащи от трудности и несигурност в семейната среда. Пред тези деца съществуват бариери за достъп до основни услуги – образователни, здравни, както и са изложени на по-висок риск от лоши жилищни условия, пренаселеност и енергийна бедност.

Социално-икономическият статус на семействата е тясно свързан с успеваемостта на децата в училище, което се потвърждава и от данните от международното изследване PISA 2018 за България. Постиженията по четене на ученици с благоприятен социално-икономически статус надхвърлят със 106 точки постиженията на учениците с непривилегирован социално-икономически статус, което се равнява на повече от 2,5 години в училище. Като цяло, 70% от учениците с непривилегирован социално-икономически статус имат затруднения с четенето в

сравнение с 25% от техните връстници с благоприятен социално-икономически статус⁴. Тази разлика от 45 процентни пункта е най-високата за ЕС и показва, че предаваната между поколенията бедност и ниски образователни постижения са силен фактор, който ограничава достъпа до образование на децата. Сериозно изоставане има и при учениците от селските райони в сравнение с тези от градовете.

Ниските доходи на домакинствата са и сред основните причини за неравния достъп до здравни грижи и здравословно хранене на децата. Съгласно данните от проведеното през 2017 г. допълнително изследване към EU-SILC по въпросите на детското здраве, 2,0% от децата в България имат непосредствени нужди спрямо 1,6% средно за ЕС-27.

Данните в областта на бедността и социалното изключване очертават като особено уязвими децата, живеещи в семейства и домакинства с три или повече деца и децата, отглеждани от самотни родители. По данни на НСИ през 2021 г. относителният дял на бедните сред домакинствата с три и повече деца е 49,3%, а сред самотните родители с деца – 35,7%. Високият риск от бедност за домакинствата с три или повече деца се обуславя както от броя на децата, така и от типа на домакинствата, които имат много деца – проблеми с етническо и културно изражение. Ключови фактори тук са образованието и достъпът до пазара на труда на родителите. Статистическите данни, както и изводите от цялостния анализ на детската бедност и социално изключване в страната ясно показват, че самотното родителство като социален феномен придобива все по-големи мащаби през последните години и засяга все повече жени, както в национален, така и в европейски контекст. Децата, отглеждани от един родител, са особено застрашени от бедност, като водещите фактори за това отново са пазарът на труда и зависимостта на тези домакинства от постоянния трудов доход на родителя. Отсъствието на заетост, недостатъчните финансови приходи от труд и издръжки, високата степен на риск от безработица и практикуването на нископлатени трудови дейности са сериозна предпоставка за попадането на техните деца в състояние на бедност. Улесняването на достъпа до обучение и заетост за самотните родители, осигуряването на достъпни и качествени услуги за грижи за деца и предоставянето на финансова подкрепа и съществуващите данъчни облекчения следва да са сред водещите инструменти за превенция на бедността сред децата.

- **Децата в несигурна семейна среда (деца жертви на насилие, деца, отглеждани от самотни родители, непълнолетни майки и техните деца, деца на родители трудови мигранти и др.)**

В тази категория попадат деца, които поради различни фактори и рискове са в уязвимо положение и с ограничен достъп до основни услуги. Тази широкообхватна категория включва деца жертви на насилие, непълнолетни майки и техните деца, деца на родители трудови мигранти и др. Насилието в семейството е един от най-съществените фактори за несигурна семейна среда. По данни на Държавната агенция за закрила на детето, през 2021 г. на Националната телефонна линия за деца 116 111 са регистрирани 738 сигнала за насилие над деца. Мултидисциплинарните екипи по Координационния механизъм при насилие са работили по 1 563 сигнала за насилие над деца. За първото шестмесечие на 2022 г. са регистрирани 516 сигнали за дете в риск, от тях 337 са за насилие над дете. Линията е в подкрепа на всички деца и семейства, включително и за децата и семействата от Украйна.

⁴ Източник: ОИСП/PISA, 2018

Като рискова и уязвима група през последните години все повече се утвърждават децата, чиито родители работят в чужбина. Тази група е идентифицирана и в цялостния анализ на измеренията на детската бедност и социално изключване в страната. С най-висока честота това явление се наблюдава в Северозападна България, като най-бедният и най-бързо обезлюдяващ се регион в ЕС. За тази група деца бедността се явява не толкова фактор, пряко въздействащ върху тяхното социално изключване, колкото върху емоционалните и поведенчески проблеми, предизвикани от раздялата с родителите. Основни рискове, с които се сблъскват тези деца, са затруднения, свързани с отсъствие на подкрепа при учене, отпадане от училище, финансови затруднения, последици върху здравето, психичното здраве и социалните връзки и др.

Непълнолетните майки са особено уязвима и рискова група, като раждането в непълнолетна възраст е разпространено най-вече сред ромското население. По данни на НСИ през 2021 г. броят на децата, родени от майки на възраст под 18 години в България е 3 015. За непълнолетните майки има повишен здравен риск, тъй като те често раждат преждевременно и деца с поднормено тегло. Проблемът с ранните бракове и раждания е значима социална тема, тъй като в този порочен кръг се възпроизвеждат негативни модели, които възпрепятстват пълноценното развитие на цели поколения. Причините за ранните бременности и раждания са различни и са свързани, както със социални и икономически, така и с обществени и културни фактори. Успоредно със социално-икономическото положение и липсата на средства, фактор за ранната раждаемост са и културните специфики на някои ромски групи, включващи ранната женитба като част от житейската реализация на момичетата.

В допълнение, освен посочените в предходната точка ограничения, при децата, отглеждани от самотни родители е налице повишен риск от непосредствено на специфичните им потребности поради спецификата на самотното родителство и проблемите, които произтичат от промените във всекидневното и моделите за отглеждане на децата.

III. Цели, области на въздействие и мерки

Основна цел

- ✓ Подобряване на качеството на живот на децата от уязвими групи и насърчаване на тяхното социално включване посредством осигуряването на достъп до основни услуги

Специфични цели (СЦ)

- ✓ СЦ 1 Намаление на дела на децата в риск от бедност или социално изключване
- ✓ СЦ 2 Намаление на дела на бедните сред домакинствата с три и повече деца
- ✓ СЦ 3 Намаление на дела на бедните сред самотните родители с деца
- ✓ СЦ 4 Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст
- ✓ СЦ 5 Намаление на дела на преждевременно напусналите образование и обучение
- ✓ СЦ 6 Намаление на дела на учениците с резултати, по-ниски от критичните (средно за трите области на изследването PISA - четене, математика и наука)
- ✓ СЦ 7 Намаление на броя на децата в резидентна грижа

- ✓ СЦ 8 Увеличение на броя подкрепени деца и родители/полагащи грижа чрез социални услуги за превенция, ранна интервенция, информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, обучение и други услуги в общността
- ✓ СЦ 9 Намаляване на детската смъртност
- ✓ СЦ 10 Повишаване обхвата на децата със задължителни имунизации
- ✓ СЦ 11 Намаляване на броя на раждания от момичета под 19 години
- ✓ СЦ 12 Разширяване на обхвата на децата с увреждания, ползващи здравни, социални и интегрирани здравно-социални услуги
- ✓ СЦ 13 Намаляване на процента на децата с наднормено тегло и със затлъстяване
- ✓ СЦ 14 Намаляване на пренаселеността на жилищата

Междинните и целеви стойности на заложените цели с оглед проследяването на постигането на конкретни резултати са включени в националната рамка за мониторинг и оценка на изпълнението на Гаранцията за детето в България и за събиране на данни (Приложение 1).

Области на въздействие, мерки и дейности

В съответствие с целите и обхвата на Гаранцията и приоритетните политики за насърчаване на детското благосъстояние в национален контекст мерките и дейностите са систематизирани в следните области на въздействие:

- 1. Образование и грижи в ранна детска възраст**
- 2. Приобщаващо образование и училищни дейности**
- 3. Здравеопазване**
- 4. Здравословно хранене**
- 5. Подходящо жилищно настаняване**
- 6. Други инструменти за преодоляване на социалното изключване и намаляване на детската бедност**

С оглед на тяхната насоченост и фокус и в съответствие с водещите области на въздействие основните групи мерки, които в своята съвкупност и обвързаност ще бъдат в центъра на действията за изпълнение на Гаранцията до 2030 г. в България, са представени в Приложение 2 „Области на въздействие, мерки и дейности“.

IV. Финансиране

Изпълнението на националния план за действие ще се финансира основно със средства от държавния бюджет и Европейските структурни и инвестиционни фондове (Програма „Образование“ 2021-2027 г., Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г., Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г., Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г.) и други източници. От държавния бюджет се финансират всички видове дейности, свързани с безплатно здравеопазване, предучилищно и училищно образование, грижа в ранна детска възраст, предоставяне на социални услуги на деца и техните семейства, различни видове социално и семейно подпомагане, данъчни облекчения, пенсии и обезщетения и други. От Европейските фондове конкретно за целите на изпълнение на Гаранцията в България са планирани:

- Програма „Образование“ 2021-2027 г. – 198 829 711 лв.;
- Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. – 81 281 936 лв.;
- Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. – 897 517 471, 79 лв. (индикативно): общ бюджет за мерки, свързани с образователна, здравна, социална инфраструктура и за подобряване на жилищните условия на

маргинализираните групи, включително роми, част от които имат отношение към целите на изпълнение на Гаранцията за детето в България;

- Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г. – 13 140 000 лв. (индикативно).

По Програма „Образование“ 2021-2027 г. основно ще бъдат финансирани мерки за подкрепа за личностно развитие в предучилищното и училищното образование, превенция на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата, създаване на условия за достъп до образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери, мерки на общинско ниво за десегрегация на училищата, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията, мерки за утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт и други. Очаква се да бъдат подкрепени най-малко 170 000 деца и 128 000 родители.

По Програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 г. основно ще бъдат финансирани мерки за осигуряване на подкрепа за подобряване на грижата за деца в ранна детска възраст, развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги с цел превенция на усложненията при деца с увреждания, затруднения в развитието и хронични заболявания, мерки за превенция на ранните бракове и раждания и индивидуална подкрепа за непълнолетни майки/бременни и техните деца, подкрепа за младежите, напускащи алтернативна грижа и други. Очаква се да бъдат подкрепени най-малко 40 000 деца. Същевременно за постигане на целите по Гаранцията допринасят и други инвестиции по програмата, като мерките за подобряване на капацитета в социалната система, мерките за подкрепа на човешките ресурси в сферата на здравеопазването, мерките за заетост, квалификация и обучение на родители, мерките за подкрепа на съчетаването на професионалния и семейния живот и други. Към момента от ЕСФ се финансират и мерките за деинституционализация на грижата за деца.

По Програма „Развитие на регионите“ 2021-2027 г. основно ще бъдат финансирани мерки, свързани с образователна, здравна, социална инфраструктура и за подобряване на жилищните условия на маргинализираните групи, включително роми.

По Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г. основно ще бъдат финансирани мерки за осигуряване на достъп до пълноценно хранене на всички нуждаещи се деца и за предоставяне на материална и финансова подкрепа за семействата с деца от уязвими групи. Очаква се да бъдат подкрепени най-малко 10 000 деца.

Програмата по Фонд „Убежище, миграция и интеграция“ 2021-2027 г. също ще подкрепи редица мерки. Инвестиции за цялостни ремонти и изграждане на детски градини и училища са предвидени по Националния план на България за възстановяване и устойчивост.

V. Консултации и обществена информираност

Прилагането на Гаранцията е не само инструмент за осигуряването на достъп за нуждаещите се до основни услуги, но и стъпка в посока гарантирането на спазването на правата на децата. Насърчаването на участието на децата е важен елемент на пилотния проект „Европейска гаранция за детето“, в рамките на който бяха проведени обучения и консултации с деца и младежи по ключови въпроси, обхванати от Гаранцията. Целта е вижданията и мненията на децата и младежите да бъдат взети предвид при разработването и изпълнението на конкретни мерки и програми, така че да отчитат специфичните нужди на различни групи уязвими деца и да бъдат по-ефективни. В

рамките на програмата „Деца-изследователи“, като част от дейностите по пилотния проект, през 2021 г. бяха сформирани три екипа от младежи от трите пилотни области: Бургас, Стара Загора и Сливен, които преминаха обучение по детско участие и въвеждане в целите на Европейската гаранция за детето. В рамките на тази дейност младежите проведоха изследвания сред своите връстници и в общностите си по избрани от тях важни въпроси в обхвата на Европейската гаранция за детето: достъп до качествено здравеопазване, образование, детски грижи, приемливи жилищни условия и подходящ хранителен режим. В допълнение, чрез приложението U-Report през 2021 г. бяха проведени и три национални консултации, в които взеха участие над 200 младежи на възраст между 14 и 29 години от цялата страна. Водещите теми на консултациите бяха свързани с достъпа на нуждаещите се деца до здравеопазване, образование и пълноценно хранене. Резултатите от проведените консултации потвърждават част от изводите, направени в цялостния анализ на текущото състояние и измерения на детската бедност и социалното изключване в България – необходимостта от справяне с дискриминацията по отношение на децата от уязвими групи, повишаване на информираността и овластяването на родителите и др.

В допълнение към дейностите по пилотния проект, самото разработване на плана за действие целеше отчитането и на мнението на децата. Планът за действие е обсъден в рамките на Съвета на децата към Държавната агенция за закрила на детето.

Успоредно с насърчаването на участието на децата и провеждането на консултации, важно направление е разработването на ефективни мерки за информиране на децата от уязвими групи и техните семейства, включително на местно ниво и повишаването на осведомеността им по отношение на мерките, дейностите и подкрепата, които се предоставят за тях.

Като част от процеса на подготовка на този план в началото на 2022 г. се проведоха серия от уебинари, посветени на Гаранцията за детето и нейното прилагане в национален контекст⁵. Уебинарите обхващаха различни тематични направления на инициативата (здравеопазване, здравословно хранене, образование, жилищни условия и др.), като тяхната цел бе популяризиране на инициативата, нейната концепция, мисия и цели, както и инструментите за нейното реализиране. Участие в уебинарите взеха представители на различните заинтересовани страни на национално и местно ниво, включително специалисти, работещи на терен. Провеждането на подобни тематични събития е добра и полезна практика, която ще бъде приложена и в хода на изпълнението на плана с цел популяризиране на неговите цели и дейности сред широката общественост и различните целеви групи.

В рамките на плана ще се насърчат инициативи за повишаване на обществената информираност и ангажираност по въпросите на детската бедност и социално изключване (например, провеждане на информационни кампании с оглед по-доброто разбиране на проблематиката и насърчаването на култура на толерантност и съпричастност). Действията ще бъдат насочени приоритетно към:

- важността на ролята на семейството за правилното и пълноценно развитие на децата и защитата на техните права;
- повишаване на обществената нетърпимост към проявите на незачитане на правата на децата;
- промяна на нагласите спрямо децата в неравностойно положение и възможностите за тяхното пълноценно социално включване;
- популяризиране и насърчаване на доброволчеството;
- насърчаване на взаимното уважение и взаимопомощта сред самите деца;

⁵ Уебинарите бяха организирани от Национална мрежа за децата в партньорство с Министерството на труда и социалната политика.

- повишаване на ролята на медиите в подпомагането на горепосочените цели.

Успоредно с повишаването на обществената осведоменост, от съществено значение е прякото ангажиране на обществеността в различни дейности за борба с детската бедност и подкрепа на децата от уязвими групи. С приоритет са дейностите, които се фокусират върху създаването на култура на толерантност и съпричастност сред учениците, младите хора, родителите и др., с цел утвърждаване на трайна култура в обществото за приемане на по-уязвимите и тези с различни възможности.

VI. Управление и координация

В съответствие с Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето и с оглед необходимостта от ефективна координация за нейното изпълнение за национален координатор на Република България е определен заместник-министър на труда и социалната политика. Определеният национален координатор отговаря на изискванията, посочени в Препоръката на Съвета, включително наличието на съответни ресурси и мандат, позволяващи ефективна координация и мониторинг. Също така, изборът на по-високо равнище на представителност по отношение на националния координатор отчита многосекторния характер на политиката за намаляване на детската бедност и необходимостта от пълноценното ангажиране на всички отговорни министерства и институции и по-тясното припознаване на техните ангажименти в този процес. Предвид това, функциите на националния координатор са свързани с осъществяването на активна комуникация и диалог с всички заинтересовани страни в национален контекст, както и с Европейската комисия и националните координатори на други държави членки. Националният координатор председателства създадената междуинституционална работна група за разработването на плана за действие. Работната група обедини представители на всички заинтересовани страни – държавни институции, социални партньори, общини, неправителствени организации, представители на академичните среди.

Националният съвет за закрила на детето в качеството му на консултативен орган към Държавната агенция за закрила на детето, в който участват представители на държавни институции и на гражданския сектор, също беше включен в процеса на обсъждане и съгласуване на плана за действие.

С оглед хоризонталния характер на политиката за намаляване на детската бедност в изпълнението на този план ще бъдат включени всички отговорни институции и ведомства. Органите на местната власт, социалните партньори, представителите на гражданския сектор, на академичните среди са сред идентифицираните заинтересовани страни, от които се очаква също активна роля и подкрепа за реализацията на целите и мерките на плана.

Ще бъде създаден следният механизъм за координация:

- ✓ Междуведомствена работна група на високо ниво за управление и координация на процеса по изпълнение на плана (ще участват всички отговорни институции на ниво министри и ръководители, като групата ще бъде председателствана от министъра на труда и социалната политика);
- ✓ Постоянна експертна работна група за подпомагане на координацията и мониторинга на процеса по изпълнение на плана (ще участват представители на всички ангажирани институции и организации, включително и от гражданския сектор и академичните среди, като групата ще се председателства от националния координатор по Европейската гаранция за детето).

Постоянната експертна работна група ще има следните задачи:

- да осигурява координацията между държавните институции и други организации, ангажирани с дейности от плана за действие за изпълнение на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето;
- да извършва наблюдение и мониторинг на изпълнението на мерките и дейностите, заложи в плана за действие;
- да разработва двугодишни оперативни планове за изпълнение на настоящия план за действие;
- да разработва двугодишни доклади за напредъка и резултатите по изпълнението на Препоръката на Съвета.

Приложение 1: Национална рамка за мониторинг и оценка на изпълнението в България на Европейската гаранция за детето и за събиране на данни

Цели	Индикатори	Източник на информация	Периодичност и географски обхват на събиране на данни	Текуща стойност (последни налични данни)	Междинна стойност към 2025 г.	Целева стойност към 2030 г.
Намаляване на дела на децата в риск от бедност или социално изключване	Дял на децата в риск от бедност или социално изключване	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	33,0% (2021 г.)	26,0%	21,0%
	Дял на децата в риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	24,2% (2021 г.)	22,0%	18,0%
	Дял на децата, живеещи в тежки материални и социални лишения (7 от 13 показатели)	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	20,0% (2021 г.)	17,0%	15,5%
Намаляване на дела на бедните сред домакинствата с три и повече деца	Дял на бедните сред домакинствата с три и повече деца	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	49,3% (2021 г.)	45,3%	37,5%
Намаляване на дела на бедните сред самотните родители с деца	Дял на бедните сред самотните родители с деца	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	35,7% (2021 г.)	31,0%	25,0%
Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст	Дял на децата на възраст 0-2 години, които посещават ОГРДВ ⁶	НСИ	Годишно/България	20,6% (2021 г.)	22,0%	25,0%
	Нетен коефициент на записване на децата в образователната система от 3 години до постъпването им в първи клас	НСИ	Годишно/България	80,4% (2021/2022 г.)	84,3%	86,3%
Намаляване на дела на преждевременно напусналите образование и обучение	Дял на преждевременно напусналите образование и обучение	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	12,2% (2021 г.)	10,2%	7%

⁶ Във възрастовия диапазон от 0 до 2 години се включват всички деца до навършване на 3 години.

обучение						
Намаляване на дела на учениците с резултати, по-ниски от критичните (средно за трите области на изследването PISA - четене, математика и наука)	% 15-годишни със слаби резултати средно за трите области: четене, математика, природни науки	Програма за международно оценяване на учениците (PISA) на ОИСП	На всеки три години/ЕС-27	46,0% (2018 г.)	36,0%	25,0%
Намаляване на броя на децата в резидентна грижа	Брой на децата, настанени в услуги за резидентна грижа	АСП	Годишно/България	3 022 (2021 г.)	2 600	2 000
Увеличение на броя подкрепени деца и родители/полагащи грижа чрез социални услуги за превенция, ранна интервенция, информиране и консултиране, терапия и рехабилитация, обучение и други услуги в общността	Брой потребители на социалните услуги за деца и семейства (консултативни, за превенция и ранна интервенция, дневна грижа), финансирани от държавния бюджет	АСП	Годишно/България	11 795 (2021 г.)	14 000	20 000
Намаляване на детската смъртност	Детска смъртност при новородени	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	5,6 на 1000 (2021 г.)	4,8 на 1000	3,1 на 1000
Повишаване обхвата на децата със задължителни имунизации	Имунизационен обхват с основни имунизации	НЦОЗА/СЗО	Годишно/ЕС-27	90% (2021 г.)	минимум 93%	минимум 95%
Намаляване на броя на раждания от момичета под 19 години	Брой раждания от момичета на възраст под 19 години	НСИ	Годишно/България	4 408 (2021 г.)	2 100	1 100
Разширяване на обхвата на децата с увреждания, ползващи здравни,	Брой на децата с увреждания, ползващи социални, здравни и интегрирани	МЗ, АСП	Годишно/България	7 587 (2021 г.)	9 000	10 000

социални и интегрирани здравно-социални услуги	здравно-социални услуги					
Намаляване на процента на децата с наднормено тегло и със затлъстяване	% деца, родени с ниско тегло	НЦОЗА	Годишно/България	9,7% (2020 г.)	9,7%	9,2%
	% деца от 1 до 4 години с наднормено тегло (свръхтегло + затлъстяване)	НЦОЗА	На всеки пет години/България	12% (2020 г.)	12%	11,4%
	% деца от 5 до 19 години с наднормено тегло (свръхтегло + затлъстяване)	НЦОЗА	На всеки пет години/България	32% (2020 г.)	32%	30,4%
	% деца от 1 до 4 години със затлъстяване	НЦОЗА	На всеки пет години/България	2,1% (2020 г.)	2,1%	2,0%
	% деца от 5 до 19 години със затлъстяване	НЦОЗА	На всеки пет години/България	12,8% (2020 г.)	12,8%	12,2%
Намаляване на пренаселеността на жилищата	Степен на прекомерна тежест на разходите за жилище при деца, изложени на риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	29,5% (2021 г.)	27,5%	25,5%
	Пренаселеност при деца, изложени на риск от бедност	НСИ, Евростат	Годишно/ЕС-27	75,9% (2021 г.)	70,0%	65,0%

Приложение 2: Области на въздействие, мерки и дейности

Област на въздействие: Образование и грижи в ранна детска възраст

Мярка 1: Осигуряване на подкрепа за подобряване на грижата за деца в ранна детска възраст:

- Разширяване на мрежата от услуги за ранно детско развитие, включително осигуряване на патронажна грижа за бременни жени и семейства с малки деца във всички 28 области в страната;
- Разработване на стратегия за ранно детско развитие;
- Въвеждане и прилагане на Национална рамка за качество на ОГРДВ;
- Подобряване на взаимодействието и координацията между образователната, здравната и социалната система в сферата на ранното детско развитие;
- Разработване и внедряване на стандарти за ранно детско развитие;
- Изграждане/обновяване на инфраструктура за образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРД) и осигуряване на достъпна архитектурна среда;
- Повишаване на капацитета и развитие на компетентности на заетите в услугите за ранно детско развитие, включително за работа с деца от различни целеви групи;
- Повишаване на информираността на родителите по въпросите на здравето, развитието и грижите за новороденото и детето в периода на ранното детство;
- Включване на родителите в услугите за образование и грижи в ранна детска възраст.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 12

Отговорни институции: МОН, МЗ, МТСП, МРРБ

Участващи организации и структури: НЦОЗА, лечебни заведения, общини, НПО, детски ясли, детски градини, училища с групи за задължително предучилищно образование, РУО, АСП, доставчици на социални услуги, здравни медиатори

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г., ПРР 2021-2027 г.

Мярка 2: Разширяване обхвата на ОГРДВ чрез насърчаване и подобряване на взаимодействието между здравната, образователната, социалната и други системи:

- Повишаване на капацитета и уменията на екипите за обхват от „Механизма за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици“;
- Провеждане на целенасочени информационни дейности, работа с родители и насърчаване изграждането на устойчиви партньорства между училища, детски градини, общини, читалища, неправителствени организации;
- Създаване на координационен механизъм за прилагане на политиките за ОГРДВ;
- Осигуряване на допълнителен финансов ресурс в подкрепа на дейността на екипите за обхват.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6

Отговорни институции: МОН, МЗ, МТСП, МК, ИАПО

Участващи организации и структури: РУО, общини, АСП, НПО, детски ясли, детски градини, училища с групи за задължително предучилищно образование, РЗИ

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Мярка 3: Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в системата за ОГРДВ:

- Допълнителни занимания за преодоляване на трудности в обучението и подкрепа за деца със СОП, в риск, с хронични заболявания, със затруднения в развитието, с изявени дарби и други уязвими групи, включително роми;
- Осигуряване на приобщаваща среда и подкрепа на децата със специални потребности в детските ясли и в детските градини.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6

Отговорни институции: МОН, ИАПО, МЗ, детски ясли, детски градини, училища с групи за задължително предучилищно образование, РЗИ, РУО

Участващи организации и структури: общини, РЦПППО

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Област на въздействие: Приобщаващо образование и училищни дейности

Мярка 1: Създаване на условия за достъп до качествено образование чрез преодоляване на демографски, социални и културни бариери:

- Повишаване на капацитета и квалификацията на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал, включително на образователните медиатори;
- Разработване на стандарти за качество на образованието;
- Изграждане/обновяване на инфраструктура за начално и средно образование и осигуряване на достъпна архитектурна среда;
- Повишаване на уменията на децата и учениците за обучение и общуване в мултикултурна среда, включително психологическа подкрепа и допълнителни обучения за деца/ученици с образователни затруднения;
- Предоставяне на допълнителна образователна и психо-социална подкрепа на децата, настанени в социално-педагогическия интернат (СПИ) и възпитателните училища интернати (ВУИ) и насочване към подходящи услуги;
- Повишаване на информираността на родителите за техните права и задължения относно образованието на децата им и за формиране у тях на мотивация за активно приобщаване на децата им в системата на училищното образование, в т.ч. чрез участие на образователни медиатори.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6, СЦ 8, СЦ 12

Отговорни институции: МОН, МРРБ, МК, училища, ИАПО

Участващи организации и структури: общини, НПО, образователни институции

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г., ПРР 2021-2027 г.

Мярка 2: Осигуряване на достъп до образователната система и на приобщаваща среда за деца и ученици, търсещи или получили международна закрила, включително непридружени деца, в задължителна предучилищна и училищна възраст:

- Подобряване на процеса на насочване, приемане и обучение на деца и ученици, търсещи или получили международна закрила, в това число непридружени деца;
- Повишаване на капацитета на специалистите за работа с деца-бежанци и мигранти, включително непридружени деца и мултидисциплинарен подход за оценка на най-добрия интерес на детето;

- Осигуряване на допълнително обучение по български език като чужд на деца и ученици, търсеци или получили международна закрила, включително непридружени деца, в задължителна предучилищна и училищна възраст;
- Провеждане на регулярни информационни сесии и индивидуални консултации с родители и деца, включително непридружени деца, търсеци международна закрила.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6, СЦ 8

Отговорни институции: МОН, ДАБ,

Участващи организации и структури: РУО, НПО

Източник на финансиране: ДБ

Мярка 3: Утвърждаване на интеркултурното образование чрез култура, наука и спорт:

- Ефективно осъществяване на интеркултурно образование чрез занимания по интереси, съвместни дейности между детски градини и училища;
- Популяризиране на възможностите за професионално и личностно развитие на учениците чрез образование в мултикултурна среда;
- Провеждане на културно-образователни инициативи, популяризиращи четенето и грамотността в библиотеки, като част от обучението по образователни направления.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 5, СЦ 6

Отговорни институции: МОН, МК, ИАПО

Участващи организации и структури: РУО, общини, образователни институции, НПО

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Мярка 4: Комплексни програми на общинско ниво за десегрегация на училищата и класните стаи, превенция на вторичната сегрегация и против дискриминацията:

- Насърчаване на десегрегацията на училищата и класните стаи, осигуряване на подкрепяща образователна среда и формиране на подкрепяща обществена среда чрез междуучилищни дейности;
- Подготовка и прилагане на практически ръководства, информационни кампании, обучителни семинари, включително и за представители на местните власти, за превенция и недопускане на дискриминация в образователните институции;
- Подготовка и въвеждане на адаптирани учебни материали и помагала за ученици, чийто майчин език е различен от българския език.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 5, СЦ 6, СЦ 8, СЦ 11

Отговорни институции: общини, ИАПО

Участващи организации и структури: РУО, МОН, НПО, образователни институции

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Мярка 5: Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в училищното образование на децата/учениците със специални образователни потребности и хронични заболявания и осигуряване на функционално оценяване на техните образователни потребности:

- Допълнителни занимания за преодоляване на трудности в обучението и подкрепа за деца със СОП, в риск, с хронични заболявания, със затруднения в развитието, с изявени дарби;

- Осигуряване на приобщаваща среда в масовите училища.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6

Отговорни институции: МОН, ИАПО, РЦПППО

Участващи организации и структури: училища, общини

Източник на финансиране: ПО 2021-2027 г.

Мярка 6: Превенция и предотвратяване на тормоза и насилието и намаляване агресията в училищата:

- Провеждане на кампании за толерантност и подобряване на общуването на учениците, оказване на психологическа подкрепа, насочена към децата и учениците, педагогическите специалисти и родителите;
- Повишаване на компетентностите на учителите за използване и прилагане на форми и методи на противодействие на тормоза, насилието, агресията, гнева и др., за създаване на подкрепяща среда в класната стая, за работа с деца и ученици със СОП, работа с родителите;
- Участие на учениците в училищното управление и подкрепа за доброволчески инициативи, както в занимания, развиващи граждански и глобални компетенции, в т.ч. клубове и състезания по дебати и публични речи.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8

Отговорни институции: МОН, ИАПО, училища

Участващи организации и структури: образователни институции, НПО

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Мярка 7: Осигуряване на условия за подобряване на образователните резултати за деца и ученици от уязвими групи, които имат пропуски или срещат затруднения при овладяването на учебното съдържание, с цел завършване на по-висок клас, етап и степен на образование:

- Осъществяване на допълнително обучение по учебни предмети с акцент върху изучаването на български език за ученици от уязвими групи, за които българският не е майчин език и които не владеят добре български език;
- Разработване на информационни материали на съответния език, които да отговарят на нуждите на децата и да бъдат съобразени с тяхната възраст, религия и националност.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 4, СЦ 5, СЦ 6

Отговорни институции: МОН, ЦОИДУЕМ, ИАПО

Участващи организации и структури: образователни институции, НПО

Източник на финансиране: ДБ, ПО 2021-2027 г.

Област на въздействие: Здравеопазване

Мярка 1: Подобряване обхвата и достъпа на деца и бременни жени до лечение, здравни грижи и услуги, както и до лекарствени продукти, диетични храни за специални медицински цели, медицински изделия за децата с хронични и редки заболявания:

- Осигуряване на достъпни, качествени и ефективни здравни дейности на бременните жени и децата (0-18 години);

- Създаване на условия за преодоляване на различията в показателите за детското и майчиното здраве в отделните области на страната;
- Осигуряване на лекарствени продукти, диетични храни за специални медицински цели, медицински изделия за деца с хронични и редки заболявания.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 10, СЦ 11, СЦ 12

Отговорни институции: МЗ, НЗОК

Участващи организации и структури: общини, лечебни заведения

Източник на финансиране: ДБ, НППМДЗ 2021-2030 г.

Мярка 2: Подобряване на психичното здраве на децата:

- Осигуряване на дневни психиатрични грижи и грижи в общността за деца и юноши с психични разстройства във всяка област на страната;
- Прилагане на програми за промоция на психичното здраве на децата и подрастващите, включително онлайн платформи;
- Обучения и консултиране на родители за разпознаване на симптомите на влошено психично здраве при децата и подрастващите.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 11, СЦ 12

Отговорни институции: МЗ, МОН, лечебни заведения

Участващи организации и структури: НПО, доставчици на социални услуги, детски заведения и училища

Източник на финансиране: ДБ, програми и проекти

Мярка 3: Подобряване на компетенциите на медицинските и немедицинските специалисти в областта на майчиното и детско здраве:

- Повишаване на квалификацията на медицинските специалисти от извън болничната и болничната медицинска помощ за ранно идентифициране на рискове при децата и бременните;
- Разработване на обучителни програми за професионалисти (общопрактикуващи лекари, педиатри, учители, социални работници и заетите в детско и училищно здравеопазване) по темите за психичното здраве на децата и подрастващите и за разпознаване и насочване при ранни признаци на психичен проблем;
- Разширяване обхвата и координация на дейностите на здравните медиатори;
- Създаване и развитие на система за ранна интервенция, включително усъвършенстване на механизмите, ефективно взаимодействие и обезпечаване с кадри на звената за ранна диагностика на уврежданията и затрудненията в развитието, своевременно терапия и рехабилитация.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 10, СЦ 11, СЦ 12

Отговорни институции: МЗ, НЦОЗА

Участващи организации и структури: МОН, университети

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г., ПРР 2021-2027 г.

Мярка 4: Развитие на здравни и интегрирани здравно-социални услуги с цел превенция на усложненията при деца с увреждания и хронични заболявания:

- Подобряване на достъпа до качествени и ефективни здравни и интегрирани здравно-социални услуги, с фокус върху децата с увреждания и хронични заболявания;
- Системно повишаване квалификацията на специалистите, предоставящи здравни и интегрирани здравно-социални услуги.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 10, СЦ 11, СЦ 12

Отговорни институции: МЗ, МТСП, МРРБ

Участващи организации и структури: АСП, общини, лечебни заведения, НЦОЗА

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г., ПРР 2021-2027 г., НПВУ

Мярка 5: Осигуряване на здравни грижи за децата бежанци и мигранти:

- Извършване на задължителен първичен медицински преглед и изследвания и ваксинации (съгласно Националния имунизационен календар) на търсеци международна закрила деца, настанени в ТП на ДАБ при МС;
- Съдействие за осигуряване на здравни грижи и на достъп до лекарствени продукти.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 10, СЦ 11, СЦ 12

Отговорни институции: МЗ, РЗИ, НЗОК, РЗОК, ДАБ

Участващи организации и структури: НПО

Източник на финансиране: ДБ

Област на въздействие: Здравословно хранене

Мярка 1: Осигуряване на достъп до здравословно и пълноценно хранене на всички нуждаещи се деца:

- Изработване на цялостна стратегическа рамка за провеждане на междусекторна политика за здравословно хранене;
- Предоставяне на ваучер/карта за детска кухня на семейства с деца от 10 месеца до 3 годишна възраст от уязвими групи;
- Въвеждане на механизми за осигуряване на безплатен обяд за децата от семейства в неравностойно положение и с ниски доходи, както и за предоставяне на подкрепа в натура или финансова подкрепа при извънредни обстоятелства, които налагат затваряне на училищата.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7, СЦ 9, СЦ 11

Отговорни институции: НЦОЗА, МЗ, МОН, МСП, МЗм., ДАБ, АСП

Участващи организации и структури: общини, доставчици на социални услуги

Източник на финансиране: ДБ, Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г.

Мярка 2: Повишаване на информираността на бременните жени, родителите и семействата по въпросите на здравословното хранене:

- Провеждане на информационни, обучителни и консултативни дейности със семействата по отношение значимостта на здравословното хранене;
- Повишаване на квалификацията на медицински и други специалисти по въпросите на здравословното хранене на бременни жени и деца.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 9, СЦ 11

Отговорни институции: НЦОЗА, МЗ

Участващи организации и структури: ОПЛ, лечебни заведения, НПО

Източник на финансиране: ДБ

Област на въздействие: Подходящо жилищно настаняване

Мярка 1: Подобряване на жилищните условия на уязвими групи:

- Разработване на Национална жилищна стратегия и национални/целеви програми към нея, насочени към изпълнение на специфичните цели;
- Осигуряване на финансово достъпни жилища, пряко подпомагане на уязвимите лица;
- Програма за обновяване на жилищния фонд;
- Социална работа със семейства с деца в ранна възраст, настанени в общински жилища, с цел подкрепа за справяне с трудностите в дългосрочно разрешаване на жилищната им нужда.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7, СЦ 8, СЦ 14

Отговорни институции: МРРБ, НСОРБ, общини

Участващи организации и структури: МТСП, АСП

Източник на финансиране: ДБ, ПРР 2021-2027 г.

Мярка 2: Осигуряване на достъпна жилищна среда:

- Осигуряване на финансова подкрепа под формата на целева помощ за приспособяване на жилище и изграждане на достъпна архитектурна среда, съгласно Закона за хората с увреждания;
- Осигуряване на адекватна социална инфраструктура – детски площадки, паркове, спортни площадки и игрища и т.н.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7, СЦ 14

Отговорни институции: МРРБ, МТСП, ПКБ, общини

Участващи организации и структури: АСП, АХУ

Източник на финансиране: ДБ, ПРР 2021-2027, НПВУ

Мярка 3: Подобряване на ефективността на процеса на идентификация на непридружените деца чужденци, настанени в СДВНЧ при ДМ и подобряване на средата на живот на придружените деца мигранти за времето на престоя им в СДВНЧ, като се гарантира, че настаняването на деца в СДВНЧ е крайна мярка за много кратки срокове и само когато други по-малко ограничителни мерки не са осъществени:

- Повишаване на професионалната квалификация на полицейските служители за работа с деца мигранти и бежанци;
- Подобряване на материалните условия за настаняване на деца и семейства в СДВНЧ при ДМ.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МВР

Участващи организации и структури: международни и неправителствени организации

Източник на финансиране: ДБ, по проекти

Мярка 4: Осигуряване на подходящи условия за настаняване на децата, търсеци и получили международна закрила:

- Осигуряване на подходящи материални условия за настаняване и адекватни грижи и социални услуги на търсеците и получили международна закрила непридружени деца;
- Провеждане на мултидисциплинарни обучения за оценка на най-добрия интерес на детето и за работа по случай на деца, търсеци и получили международна закрила.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 7, СЦ 8, СЦ 14

Отговорни институции: ДАБ, ДАЗД, АСП

Участващи организации и структури: общини

Източник на финансиране: ДБ

Други мерки за преодоляване на социалното изключване и борбата с детската бедност

Мярка 1: Подобряване на достъпа до социални услуги за деца и техните семейства:

- Развитие и разширяване на мрежата от достъпни и подходящи социални услуги за деца и семейства на ниво община, област и цялата страна;
- Повишаване на капацитета на доставчиците на социални услуги, както и на представителите на различните органи и институции, участващи в процеса на насочване, управление и контрол на социалните услуги;
- Провеждане на информационни кампании за популяризиране и представяне по разбираем начин на съществуващите социални услуги.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 5, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МТСП, МВР, АСП, АКСУ, ДАЗД, общини

Участващи организации и структури: НПО, доставчици на социални услуги

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г., ПРР 2021-2027, НПВУ

Мярка 2: Осигуряване на подкрепа за младежите, напускащи алтернативна грижа (приемна грижа и социални и интегрирани здравно-социални услуги за резидентна грижа):

- Повишаване на капацитета на социалните работници и наставниците на младежите, ползващи услуги за резидентна грижа;
- Апробиране на иновации за подкрепа на напускащите алтернативна грижа деца и младежи, включително чрез създаване на трудови навици, социални умения, съдействие за жилищно настаняване, семейно планиране и др.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 5, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МТСП, АСП, АЗ, общини

Участващи организации и структури: НПО, доставчици на социални услуги

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г.

Мярка 3: Подобряване на капацитета на системата за закрила на детето:

- Подобряване на работата на системата за закрила на детето, както и на междуинституционалното сътрудничество и координация;
- Разработване на стандарти за социална работа (за качество, ефективност и натовареност) на служителите от отдели „Закрила на детето“ към дирекции „Социално подпомагане“;
- Подобряване качеството и разширяване обхвата на приемната грижа.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МТСП, МЗ, ДАЗД, АСП, АКСУ

Участващи организации и структури: общини, висши учебни заведения, НПО

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г.

Мярка 4: Предоставяне на материална и финансова подкрепа за семействата с деца от уязвими групи:

- Осигуряване на материална подкрепа на новородени деца от бедни и рискови семейства;
- Осигуряване на материална и допълнителна финансова подкрепа за превенция на изоставянето и за реинтеграция в семейна среда;
- Осигуряване и предоставяне на материална подкрепа на търсещи международна закрила деца.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7, СЦ 9, СЦ 13, СЦ 14

Отговорни институции: МТСП, АСП, ДАБ

Участващи организации и структури: общини, доставчици на социални услуги, НПО

Източник на финансиране: ДБ, Програма за храни и основно материално подпомагане 2021-2027 г., проекти на НПО

Мярка 5: Осигуряване на достъпна информация чрез информационни и комуникационни системи и технологии:

- Подобряване на цифровото приобщаване за децата и насърчаване на равен достъп и достъпност на онлайн услуги и свързаност, особено за деца в селските райони и деца с увреждания;
- Създаване на интерактивна дигитална платформа и провеждане на национални/регионални кампании за превенция на онлайн тормоз и дигитални посегателства срещу деца в интернет пространството.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 5, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МЕУ, МТС, МТСП, МОН, общини, национално представителните организации на и за хората с увреждания

Участващи организации и структури: НПО, АСП

Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г., НПВУ

Мярка 6: Осигуряване на условия за самостоятелност и лична мобилност:

- Осигуряване на условия за отпадане на ограниченията при общуването на глухите и сляпо-глухите лица;
- Осигуряване на финансова подкрепа в подкрепа на личната мобилност на хора с трайни увреждания.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 7, СЦ 8

Отговорни институции: МТСП, АСП, ФСЗ
Участващи организации и структури: АХУ, общини
Източник на финансиране: ДБ, НПДЖСЛМ

Мярка 7: Създаване на условия за занимания със спорт и насърчаване на здравословна физическа активност чрез участие в организирани спортни дейности на децата от целевите групи – деца с увреждания, деца в риск, деца в неравностойно положение и такива от уязвими групи:

- Реализиране на програми и инициативи, насочени към насърчаване на физическата активност на децата от уязвими групи;
- Подпомагане на здравословната физическа активност за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 13

Отговорни институции: ММС
Участващи организации и структури: РУО, училища, общини
Източник на финансиране: ДБ

Мярка 8: Подпомагане трудовата реализация на безработни родители:

- Насърчаване включването в заетост на самотни родители (осиновители) на деца до 5-годишна възраст;
- Улесняване на достъпа до информация на безработни самотни родители за трудовите им права и възможности за заетост и обучение.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7

Отговорни институции: МТСП, АЗ
Участващи организации и структури: работодатели, БТ, НПО, общини
Източник на финансиране: ДБ

Мярка 9: Превенция на ранните бракове и раждания и индивидуална подкрепа за непълнолетни майки/бременни и техните деца:

- Разработване и изпълнение на програми в общността за превенция на ранните бракове и раждания;
- Разработване и изпълнение на подходящи услуги за сексуално и репродуктивно здраве, включително програми за семейно планиране и безплатни контрацептиви.

Относителност на мярката към специфичните цели: СЦ 1, СЦ 2, СЦ 3, СЦ 7, СЦ 8, СЦ 9, СЦ 10, СЦ 11

Отговорни институции: ДАЗД, общини, МЗ, АСП
Участващи организации и структури: здравни медиатори, НПО
Източник на финансиране: ДБ, ПРЧР 2021-2027 г.

Използвани съкращения

АЗ	Агенция по заетостта
АКСУ	Агенция за качеството на социалните услуги
АСП	Агенция за социално подпомагане
АХУ	Агенция за хората с увреждания
БТ	Бюро по труда
ВУИ	Възпитателно училище интернат
ДАБ	Държавна агенция за бежанците
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
ДБ	Държавен бюджет
ДМ	Дирекция „Миграция“ (на Министерството на вътрешните работи)
ДСП	Дирекция „Социално подпомагане“
ЕГД	Европейска гаранция за детето
ЕС	Европейски съюз
ЕСФ	Европейски социален фонд
ЗСПД	Закон за семейни помощи за деца
ЗСУ	Закон за социалните услуги
ИА	Изпълнителна агенция
ИАПО	Изпълнителна агенция „Програма за образование“
МВР	Министерство на вътрешните работи
МЕУ	Министерство на електронното управление
МЗ	Министерство на здравеопазването
МЗм	Министерство на земеделието
МК	Министерство на културата
МОН	Министерство на образованието и науката
ММС	Министерство на младежта и спорта
МРРБ	Министерство на регионалното развитие и благоустройството
МС	Министерски съвет
МТС	Министерство на транспорта и съобщенията
МТСП	Министерство на труда и социалната политика
НЕЛК	Националната експертна лекарска комисия
НЗОК	Национална здравноосигурителна каса
НПВУ	Национален план за възстановяване и устойчивост
НПДЖСЛМ	Национална програма за достъпна жилищна среда и лична мобилност
НПО	Неправителствена организация
НППМДЗ	Национална програма за подобряване на майчиното и детското здраве
НСИ	Национален статистически институт
НСОРБ	Национално сдружение на общините в Република България
НЦОЗА	Национален център по обществено здраве и анализи
ОГРДВ	Образование и грижи в ранна детска възраст
ОЗД	Отдел „Закрила на детето“
ОИСР	Организация за икономическо сътрудничество и развитие
ОП	Оперативна програма

ОПЛ	Общопрактикуващ лекар
ПО	Програма „Образование“
ПКБ	Проект „Красива България“
ПРР	Програма „Развитие на регионите“
ПРЧР	Програма „Развитие на човешките ресурси“
РДР	Ранно детско развитие
РЗИ	Районна здравна инспекция
РЗОК	Районна здравноосигурителна каса
РЦПППО	Регионален център за подкрепа на процеса на приобщаващото образование
РУО	Регионално управление на образованието
СДНВЧ	Специален дом за временно настаняване на чужденци
СЗО	Световна здравна организация
СОП	Специални образователни потребности
СПИ	Социално-педагогически интернат
СЦ	Специфични цели
ТЕЛЖ	Териториална експертна лекарска комисия
ТП	Териториално поделение
ФСЗ	Фонд „Социална закрила“
ЦОИДУЕМ	Център за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства
ЦКБППМН	Централна комисия за борба срещу противообществените прояви на малолетните и непълнолетните